

A fölemelkedő Európa

Európa felemelkedése önmagában véve is merész vízió. Ezért először Csaba László nagy ívű könyvének talányos címével kell megküzdenie az olvasónak. Az előszöből megtudhatjuk, hogy „a jelen kötet eredendően az átalakulásban sikeres országok tapasztalatait próbálja világgazdasági összefüggésbe helyezni.” (13. oldal) Értelmezésben a közép- és kelet-európai országok közül azok válhatnak az európai felemelkedés részeseivé, amelyek eredményesen veszik az akadályokat az átalakulás legújabb, immár harmadik szakaszában.

A Szerző azt szeretné, ha az elemzése tárgyát képező Kelet-Európa, valamint az átmeneti gazdaság fogalmak lassan eltűnnének a szótárunkból, átadva helyüket a felemelkedő Európa és a feltörekvő piac kategóriáknak. A javasolt elnevezések – szerinte – inkább jelentenek közös nevezőt a reformok útján haladó országok között, mint a néhány évtizedes szocialista kísérlet, amelyből át kell menni egy másik formációba. „A feltörekvő piacok és a sikeres átalakultak egymást fedő részéből ötvöztük a felemelkedő Európa kategóriáját – magyarázza a Szerző.” (30. oldal) A bevezetett fogalmak használata is aláhúzza, hogy a csaknem ötszáz oldalas tudományos mű súlypontja a korábban Kelet-Európának nevezett térség világgazdaságba épülésének és felzárkózási esélyeinek elemzése lesz.

A fejlődés térségünkben lezáratlan, ezért végleges válaszok a könyvben nem találhatók. Ráadásul az adatok azt mutatják, hogy az elmúlt másfél évtizedben nőtt a távolság a Nyugat és az átalakuló országok között, de a korábbi EU-tagállamok körében sincs nyoma a nap mint nap emlegetett konvergenciának. „A fejlődés és a felzárkózás tehát nem függ össze a tör-

ténelmi örökséggel, az országmérettel, mi több még az uniós tagsággal sem. Utóbbi vagy elhozza a felzárkózást, vagy nem.” (41. oldal) Mi idézi elő akkor az országok egyenlősen fejlődését? Csaba László az igazi törésvonalat a nyitottabb és a zártabb gazdaságok mentén találja meg. A sikerhez vezető transznacionalizálódás belső logikája azonban akkor érvényesülhet, ha számára a helyi politika teret enged.

Értékes gondolat a könyvben – az állam és a piac szembeállítása helyett – az egymást erősítő, együttes fejlődésük hangsúlyozása. „Az erős, de nem intervencionista központi állam és a főképp, de nem kizárólag a piacokon végbemenő transznacionalizálódás egymást erősítik.” (159. oldal) A gyenge állam maga is oka a piacok elégtelenségének. Fordítva is igaz a megállapítás, mivel a karcsú, de nem olecsó állam ereje tudatában meg tudja állni, hogy ne avatkozzon be minden kilométerkőnél. Röviden szólva: az állam és a piac kölcsönös kapcsolata önerősítő jellegű.

Az elméleti szakemberek figyelmét bizonyára felkelti az a kérdésfeltevés, hogy mi fán terem az új politikai gazdaságtan? Megtudjuk, hogy az újfajta áramlatban „a főáramú paradigmán alapuló megközelítés és elemzési eszköztár az intézmények és a közösségi döntések elemzésével társul.” (20. oldal) Terjed az a felismerés, hogy az elvont közgazdasági tételek nem önmagukban, hanem az intézmények közvetítésével érvényesülnek. Ezért az új szemléletű teória beépíti a főáramú közgazdaságtanba az intézményi, a társadalmi, a nem mérhető, de fontos összefüggéseket is. Csaba László véleménye szerint a szabályok és az intézmények meghatározó szerepet játszanak abban, hogy

egy-egy időszak fejlődése fenntartható-e, vagy sem. Nagy kérdés, hogy az elméleti irodalom felismerései mennyiben fordíthatók le a döntéshozók nyelvére. A gyakorlatba való átültetést nagymértékben akadályozhatja a társadalom megosztottsága és ennek következtében a közigazgatás gyengesége.

Külön fejezetekben foglalkozik a Szerző Oroszország és Kína fejlődésével, mivel ezek az országok minden elméleti modellt megcáfolnak. Oroszország a jecini rendtelenség után a putyini rend idején a klán-kapitalizmus irányába halad, és nem része a felemelkedő Európának. Kína pedig az új intézményrendszer kiépítése nélkül, a kommunista párt vezetésével produkál látványos növekedési ütemet. Kétségek azonban azok az előrejelzések, amelyek a hatalmas országot 2020-ra a világ legnagyobb gazdaságaként látatják. A gyors növekedés előbb-utóbb kifulladás, de a valódi kínai paradoxon a modernizációt nélkülöző piacosiásban és a fejlődést mellőző növekedési hajszában ragadhat meg.

Csaba László könyve először angol nyelven volt olvasható, elnyerve a kiadója nivódiját. Ez évtől már magyar nyelven is széles olvasótáborra számíthat. Tankönyvként és kutatási anyagként egyaránt használható. Kiemelem a gazdag gondolati tartalmat, amely a Szerző széles körű szakirodalmi műveltségén és a tényanyagot szintézisbe rendező képességén alapul. Remélhetőleg a Budapesti Corvinus Egyetem Összehasonlító Gazdaságtan Tanszékén rendezett könyvbemutatót további magas szintű szellemi eszmecserek követik. (Csaba László: *A fölemelkedő Európa*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2006.)

Dr. Forgács Katalin